

Tárgy: Franciaország és a nyugati tömb külpolitikájának legújabb fejleményei

Legutóbbi információim alapján tisztelettel jelentem a világpolitika legújabb fejleményeit, különös tekintettel Franciaország és a nyugati tömb külpolitikájára.

Az Egyesült Államok agresszív külpolitikája és a nyugati hatalmak félelme a kommunizmus terjedésétől részint amerikai sugallatra, részint saját elhatározásukból arra készítették a nyugati hatalmakat, hogy az eseményeket dramatizálják és ezzel a közvéleményt belelovalják egy háborús históriába. Mihelyt azonban a saját maguk által teremtett helyzetek olyan politikai és diplomáciai, sőt stratégiai feladatok megoldása elé állították őket, amelyekre valójában nem készültek fel, megrettennek az általuk falra festett ördögtől. Ez elsősorban az angol kormánynak a berlini konfliktussal kapcsolatban tanúsított magatartásánál és Bevin legutóbbi parlamenti beszédéből derült ki, de ezenkívül figyelemreméltó, hogy a Szocinform vezető képviselői – mint pl. Spaak, Léon Blum stb. – egymás után olyan nyilatkozatokat adnak, hogy nincs háborús veszély. Egy másik jelentésben már említettem, hogy milyen óvatos beszédet mondott Jouhaux a CGT-Force Ouvrière első kongresszusán. Ez természetesen azzal is magyarázható, hogy bizonyos vonatkozásban a háborúellenes erők megszilárdultak. Nagy feltűnést keltett, hogy az Agence France Presse¹ április 7-i távirata szerint Einstein professzor legutóbbi nyilatkozatában kiállt Wallace mellett. Ez a kiállítás a többi atomtudósok körében is megmozdulást idézett elő, és a távirat szerint kényes problémát jelent az Egyesült Államok kormányának is. A távirat még megjegyzi, hogy az atomenergia szakemberei körében Wallace pozíciója megerősödött. Noha ezek a tudósok nem értenek mindenben egyet Wallace-szal, munkájuk folytán olyan lelkiismereti válságban vannak, hogy csupán Wallace támogatása révén tudnak ebből kikászálódni. A távirat arról is beszámol, hogy ezen tudósok között sok olyan van, aki nélkülözhetetlen az atombomba gyártásánál. Az amerikai kormány máris megerősíti – állítólag – a rendőri ellenőrzést az atomgyártással kapcsolatos üzemekben és mindazokat a személyeket, akik ezzel kapcsolatban fontos munkát végeznek szigorított felügyelet alá helyezik. Jellemző, hogy valószínűleg az amerikai kormány nyomására az Agence France Presse ezt a táviratot visszatartotta és nem hozta nyilvánosságra. Ugyancsak nagy feltűnést keltett a New York Herald Tribune ide mellékelte április 2-i cikke arról, hogy az Oak Ridge-i atomgyártó telepen sztrájkmozgalmak fenyegetnek.

Természetesen ezeket a jeleket nem szabad túlértékelni, mert az amerikai politika vezetői a katonai vezetőkkel együtt erősen kézben tartják az ügyet, de valószínűleg fenti jelenségek is hozzájárulnak ahhoz, hogy az amerikai háborús politika legfőbb szóvivői Forrestal, Symmington, Sullivan egyre-másra adják a legfenyegetőbb nyilatkozatokat, és [az] amerikai partokat megközelítő szovjet tengeralattjáró veszélyével rémítgetik az amerikai közvéleményt. Kétségtelen, hogy megindult az amerikai katonai fegyverkezés, amelynek okára már egy megelőző jelentésben rámutattam.

Ezzel kapcsolatban érdemes a Continental Daily Mail április 13-án megjelent és ide mellékelte cikke Malcolm Hobbs tollából, amely komoly adatokat szolgáltat arra, hogy ez a készülődés milyen méreteket ölt. A cikkíró fejtegetéseiből is kitűnik, hogy nem csupán a nyugati tömb államai, de maga az Egyesült Államok vezetői is túlságosan elhamarkodottnak ítélik meg a háborús história előidézését. Általában a vélemények megegyeznek abban, hogy az Egyesült Államok semmiképpen sem indíthatnak háborút 1950 előtt. Általában a fegyverkezési program megindítása óta már a derülátók sem merik határozottan állítani, hogy a háborús veszély nem akut. A nizzai Interparlamentáris Unió

konferenciája alkalmából módomban állt több különböző nemzetiségű parlamenti képviselővel beszélgetni, és e beszélgetések alapján állíthatom, hogy majdnem valamennyiben nagy háborús félelem él. Az angol képviselők azon a véleményen vannak, hogy a közeljövőben nem törhet ki a háború, de nem mernek jóslatokba bocsátkozni arról, hogy 1950-ben mi fog történni. legnagyobb meglepetésemre Terracini, az olasz kommunista párt egyik eminens vezető tagja is azt mondta, hogy eddig meg volt győződve arról, hogy nem lesz háború, de most már nem tartja kizártnak ezt az eshetőséget. Szerinte már egy év múlva is bekövetkezhet a konfliktus. Amerikai újságírókörökben, Lippmann és mások hatására viszont azt mondják, hogy ez a háború nem lesz feltétlenül világháború. Az Egyesült Államok nem kívánnak belebocsátkozni egy totális háborúba, és esetleg több polgárháborút idéznek elő, elsősorban Olaszországban és a Közel-Keleten. Ezzel egy, a spanyol polgárháborúhoz hasonló helyzetet teremtenének az összes ismert beavatkozási és be nem avatkozási recepttel.

Egy angol barátunktól nemrégén megkaptam az atombombára vonatkozó hivatalos amerikai jelentést, amelyet ide mellékelten ugyancsak elküldök. Ez ugyan már kissé elavult, 1947-ből való, de azért nagyon sok olyan adatot találhatunk benne, amelyek a hivatalos amerikai körök terveire fényt derítenek. Ebből kiderül, hogy a háború elindítása nem olyan egyszerű, mint ahogyan azt a propaganda feltűntetni szeretné. A jelentés rámutat arra, hogy az Egyesült Államok többé nem számíthatnak annyira a földrajzi előnyre, mint azelőtt, valamint arra is, hogy egy atomháború végén nem maradna győztes a porondon. Még érdekesebb a jelentésnek az a része, amely hangsúlyozza, hogy milyen életfontosságú az Egyesült Államok számára a katonai és politikai szövetségesek biztosítása. (Lásd 3. sz. mellékletet.) Ezért indult meg olyan nagy lendülettel Amerika imperialista politikája Nyugat-Európa és Ázsia fontosabb államainak bekebelezésére. Ezért próbálják mindenáron befolyásolni, megvenni, megrémíteni ezeket az országokat. Ma már a nyugat-európai liberális körökben is bevallják – legalábbis bizalmas beszélgetésekben –, hogy ennek a politikának egyik eszköze a Marshall-terv.

Érdemes megjegyezni, hogy a francia sajtó egy része, különösen a degaullista befolyás alatt álló Paris Presse, legújabbán nagybetűs címmel adott hírt arról, hogy milyen erős a Szovjetunió, azaz átveszi Forrestal taktikáját.

Ezzel szemben kevesebbet fitogtatjuk az amerikai hatalom erejét, pl. arról, hogy Amerika újabb atomkísérleteket végzett Eniwetok Atollban, csak a Continental Daily Mail kis híre számolt be.

A francia kormány sokkal jobban el van kötelezve az amerikaiaknak, mint Anglia, és kevesebb ellentéte is van az Egyesült Államokkal, mégis bizonyos megtorpanást mutat a vehemens külpolitikai offenzívával szemben. Bizalmas értesüléseim szerint Trieszt felkínálása az olaszoknak Bidault ötlete volt. Ezt most néhány munkatársa szemére is veti, mert túlságosan kiélezte ezáltal a helyzetet. Francia újságírókörökben azt mondják, hogy minden sűrűlőds és idegháború ellenére igenis tárgyalások folynak és közeledések történnek a két ellentétes világhatalom között. Így pl. a New Review-nek azt a hírért, hogy Molotov esetleg távozik mai állásából, ezzel kapcsolatos kísérleti léggömbnek tekintik. A Quai d'Orsay köreiből kapott információim szerint azt mondják, hogy az angol-francia-amerikai meghívást nem szabad teljesen választási manővernek tekinteni, mert nemcsak arról van szó, hanem arról, hogy a nyugati hatalmak ki akarják „kóstolni” a Szovjetuniót. A trieszti manőver szerintük arra is jó, hogy megtudják, vajon hajlandó-e a Szovjetunió megegyezésre vagy sem.

A berlini sűrűlőds után a trieszti kérdésben való meghívás elfogadása vagy visszautasítása rendkívüli jelentőségű (épp ma érkezett a Szovjetunió elutasító válasza, amelyet egyesek úgy értelmeznek, hogy a Szovjetunió nem akar Olaszországban éles helyzetet

teremteni, és ezért külön nem akarja támogatni az olasz népfrontot). A nyugati hatalmak meg akarják tudni, hogy hajlandó-e a Szovjetunió újból tárgyalóasztalhoz ülni, mert hiszen Triest kérdése összefügg a többi kérdéssel is, és tárgyalás esetén esetleg új helyzetet lehet teremteni. Ezeknek az információknak alapján a nyugati hatalmak a visszautasító választ úgy értelmeznék, hogy a Szovjetunió még nem fejezte be azt a politikát, amelyet igényei biztosítására elindított, hanem további feszültségre, sőt további eseményekre kell felkészülniök. Mindenesetre a visszautasítást választási propagandaként is felhasználják.

Még nem lehet pontosan tudni, hogy Spaak washingtoni tárgyalásai milyen eredményekkel jártak. De a fent említett időleges amerikai visszahúzódnás miatt aligha hihető, hogy az Egyesült Államok a brüsszeli ötös szerződést saját katonai garanciájával pecsételi meg. Valószínűleg a Marshall-tervet kiegészítik egy új kölcsönbérleti szerződéssel.

Amerika a nyugati tömb megerősítését elsősorban Nyugat-Németország erőteljes kiépítésétől várja. Ez az a pont, ahol a francia közvéleménnyel a francia kormány számolni kénytelen és bizonyos ellenvetést tesz. Ennek ellenére a három zóna egyesítésének kérdését már befejezett ténynek tekintik, és már csak a technikai megoldások körül folynak tárgyalások.

Azonban a németkérdés mégsem olyan egyszerű, mint ahogy azt egyesek feltételezik. Lippmann április 13-i cikkében (19. sz. melléklet) rámutatott arra, hogy milyen veszélyt rejt magában a jelenlegi hivatalos amerikai politika. A három nagyhatalom, noha valamilyen formában megegyezik majd a követendő németországi politikában, hallgatólagosan mást és mást akar.

A Németországból visszajött újságírók beszámolnak arról, hogy Angliának és Amerikának is külön pártja van az egyes zónákban. Anglia hallani sem akar arról, hogy a Ruhr feletti ellenőrzést teljesen kiengedje a kezéből. Hogy a Marshall-terv körül különösen a Németországnak nyújtandó segéllyel kapcsolatban milyen különbségek vannak és hogy miként mutatkozik meg az ellentét a nagyhatalmak között a Marshall-terv tükrében, arról külön jelentésben fogok beszámolni. A nagy összefogás ellenére még mindig nagyon sok vitás pontot kell tisztázniok, és nem egy olyan kérdés van, amelyben a érdekek különösen Anglia és az Egyesült Államok között élesen szemben állanak. Ez is hátráltatja a háborús fejlődést.

Megjegyzem, hogy francia körök nem tartják szerencsétlenségnek Németországnak két blokkra való szakítását, mert ez hosszú időre megszabadítja őket a német veszedelemtől, és egy ilyen fél Németország számára nagyobb veszély nélkül tehetnek engedelményeket a Ruhr-kérdésben. Valószínű, hogy hivatalosan majd csak akkor proklamálják, ha egyúttal a nyugat-németországi német állam hivatalos megalakítására kerül sor.

A vitás pontok közül most első helyen szerepel Franco bevonása az amerikai segélyben részesülő 16 állam sorába. Cseh körökben azt az információt kaptam, hogy noha amikor az amerikai Kongresszus idő előtt megszavazta Spanyolország bevonását, Vandenbergék az angolokra és a propagandaszempontra való tekintettel még valahogy helyrehozták a dolgot, ma már azonban nyílt titok, hogy Francóék bevonásához stratégiai szempontból az amerikaiak ragaszkodni fognak. Mint már azt hetekkel ezelőtt jelentettem, Spanyolországot előbb-utóbb részesíteni fogják a Marshall-segélyben és beválasztják az UNO-ba is.² Ezt Anglia valószínűleg nem fogja megszavazni, mert az angol közvéleményt ehhez nem lehet megnyerni, de ez nem fogja megakadályozni annak megvalósítását.

Anglia és Franciaország között is több kérdésben csatározás folyik. Ezek elsősorban gazdasági természetűek, mert mint a Marshall-tervvel kapcsolatos jelentésemben majd részletesen kifejtem, Franciaország fél attól, hogy Angliát nem lehet bekapcsolni a nyu-

gat-európai gazdasági közösségbe. Ezenkívül érdekes információkat kaptam arról, hogy Angliának lassanként nem marad politikai pozíciója Franciaországban. Hosszú ideig úgy volt, hogy legalább a szociáldemokraták alkalmazkodnak az angol politikához. Az utóbbi időben a Szocinformon belül az SFIO és a Labour Party között súlyos ellentétek merültek fel. A SFIO ugyanis a Kelet-Európából Nyugatra menekült disszidens szociáldemokraták közül azokat támogatja, akik elsősorban az amerikai politikát szorgalmazzák. Ennek oka részben a francia belpolitikában keresendő, mert Blumék a francia munkásság radikalizmusa miatt egyre inkább kénytelenek a demagóg trockista elemeket, a Marcel Piverteket felhasználni, akiktől pedig az angol Munkáspárt nagy része, elsősorban a kormány emberei idegenkednek. Pl. lengyel vonatkozásban az angolok a Londonban élő Ciolkoszt támogatják, míg a franciák és az amerikaiak az ultrabaloldali beállítottságú Zarembát. Érdekes, hogy a vaskalapos szakszervezeti múlttal rendelkező Peyer is inkább az amerikai-francia vonalhoz igazodik, és az angolok szívesebben látják Bánt. Ugyanez az eset a csehszlovákoknál Vilímmel kapcsolatban,³ aki szintén trockista beállítottságú. Ezt az információt egyébként Erős János követségi tanácsos Londonból megerősítette.

Ezzel nagy vonalakban ismertettem a nyugati blokk helyzetét, annak minden kihatásában. Nem kívánok ezzel kapcsolatban értékméltatást mondani, mert ebből sokféle következtetést lehetne levonni.⁴

Mindent egybevetve kétségtelen, hogy sem a nyugati blokk maga, sem ennek a nyugati blokknak az Egyesült Államokkal való kapcsolata még nem kristályosodott ki. Az olasz választások mindenestre bizonyos fokig tisztázni fogják a hadállásokat, és különböző tényezők nyilván annak kimenetelétől teszik függővé, hogy az elkövetkező hónapokban milyen taktikát fognak követni. Mint legutóbbi jelentésemben már kifejtettem, döntő befolyással bír az események alakulására az is, hogy miként alakul a Egyesült Államokban az elnökválasztási harc. Stassen legutolsó győzelmei az előzetes wisconsini és nebraskai választáson arra enged[nek] következtetni, hogy MacArthur⁵ esélyei teljesen kilátástalanok és Dewey is háttérbe szorult. Ezzel szemben éppen az ellentétek összeegyeztetése miatt legtöbben valószínűnek tartják, hogy az outsider Vandenberg fog előtérbe kerülni, ami annyit jelentene, hogy az amerikai külpolitikában lényeges változás az elnökválasztás után sem várható.

PIL 283. f. 12/109. ó. e. (egykorú másolat)

¹ AFP - Francia Hírügynökség.

² Spanyolországot csak 1955-ben vették fel az ENSZ tagjai közé. Gazdasági segílyt főleg az USA-val kötött 1953. évi szerződés alapján kapott.

³ Ezek a jellemzések vitathatók, főleg ami a trockista minősítéseket illeti. Blažej Vilim inkább a csehszlovák SZDP centrumához tartozott. Miután kiszabadult a náci koncentrációs táborból, 1945-48 között a párt főtitkára volt, 1948-tól Angliában élt.

⁴ Talányos mondat, miután ez a jelentés bővelkedik olyan végletes és a szociáldemokratákat illetően megalapozatlan értékelésekben is, ami Károlyi jelentéseire általában nem jellemző.

⁵ Az 1948-as elnökválasztás előtt az USA Republikánus Pártjában heves küzdelem folyt az elnökjelöltségért, amelyben részt vett MacArthur tábornok és H. E. Stassen is. A párt elnökjelöltje végül T. E. Dewey lett, de alulmaradt a demokrata Trumannal szemben.

455. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1948. április 15.)

Pierre Hervé, az Action¹ főszerkesztője a Les Amis de l'Action-körben² számos hallgatóság előtt számolt be budapesti, illetve magyarországi útjáról. Pierre Hervé a hivata-